

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Prof. dr Andrzej ZOLL

00-090 Warszawa
Al. Solidarności 77

Tel. centr. 551 77 00
Fax 827 64 53

Warszawa, 30 października 2001 r.

35289

RPO/388986/2001/XII/GR

Pani
Barbara Piwnik
Minister Sprawiedliwości
Prokurator Generalny

Szanowna Pani Minister,

Ustawa z dnia 25 maja 2001 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (Dz. U. Nr 48, poz. 554) wprowadziła między innymi w pewnych kategoriach spraw obowiązek wnoszenia pism procesowych na urzędowych formularzach (por. art. 125 § 2 i 3, art. 130¹, art. 187¹, art. 493 § 2, art. 503 § 2 i art. 505² Kodeksu postępowania cywilnego). Wykonując delegację ustawową z art. 125 § 3 Kodeksu postępowania cywilnego Minister Sprawiedliwości wydał rozporządzenie z dnia 20 września 2000 r. w sprawie określenia wzorów i sposobu udostępniania stronom urzędowych formularzy pism procesowych w postępowaniu cywilnym (Dz. U. Nr 81, poz. 911). Zgodnie z powyższym rozporządzeniem formularze udostępnia się: 1) w budynkach wszystkich sądów rejonowych i ich wydziałów zamiejscowych oraz w budynkach sądów okręgowych; 2) na internetowych stronach Ministerstwa Sprawiedliwości; 3) za pośrednictwem zarządów gmin.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich napływają skargi od osób tymczasowo aresztowanych i osadzonych, w których skarżący podnoszą brak dostępu do urzędowych formularzy w aresztach śledczych i zakładach karnych, a tym samym pozbawienie ich prawa do wytoczenia powództwa i dochodzenia swych roszczeń przed sądem oraz prawa do obrony przysługującej pozwanemu.

Pozbawienie osób przebywających w aresztach śledczych i zakładach karnych dostępu do urzędowych formularzy może budzić wątpliwości co do zgodności takiego

stanu rzeczy z konstytucyjną zasadą prawa do sądu oraz z wyrażonym w art. 125 § 3 in fine Kodeksu postępowania cywilnego nakazem, aby urzędowe formularze były udostępniane w dogodny dla stron sposób.

Prawo do sądu jest jednym z podstawowych praw jednostki i jedną z fundamentalnych gwarancji praworządności. W Konstytucji RP prawo to zostało wyrażone *expressis verbis* w art. 45 ust. 1 oraz w art. 77 ust. 2. Zgodnie z art. 45 ust. 1 Konstytucji: "Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd". Natomiast art. 77 ust. 2 stanowi, że "Ustawa nie może nikomu zamykać drogi sądowej dochodzenia naruszonych wolności lub praw". Na konstytucyjne prawo do sądu składa się w szczególności: 1) prawo dostępu do sądu, tj. prawo uruchomienia procedury przed sądem - organem o określonej charakterystyce (niezależnym, bezstronnym i niezawisłym); 2) prawo do odpowiedniego ukształtowania procedury sądowej, zgodnie z wymogami sprawiedliwości i jawności; 3) prawo do wyroku sądowego, tj. prawo do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia danej sprawy przez sąd (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 9 czerwca 1998 r., K 28/97, OTK 1998, nr 4, poz. 50).

Na ustawodawcy ciąży w szczególności obowiązek kształtowania procedur sądowych w sposób optymalnie zapewniający każdemu prawo do rozpatrzenia jego sprawy na zasadach określonych w art. 45 ust. 1 Konstytucji oraz obowiązek stałej analizy obowiązującego prawa z punktu widzenia dostateczności warunków dla realizacji prawa do sądu (por. Z. Czeszejko-Sochacki, Prawo do sądu w świetle Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (Ogólna charakterystyka), "Państwo i Prawo" 1997, nr 11-12, s. 104-105).

Trybunał Konstytucyjny podkreśla również, że "W państwie prawnym prawo do sądu nie może być rozumiane jedynie formalnie, jako dostępność drogi sądowej w ogóle, lecz i materialnie, jako możliwość prawnie skutecznej ochrony praw na drodze sądowej" (por. uchwałę Trybunału Konstytucyjnego z dnia 25 stycznia 1995, W 14/94, OTK 1995, nr 1, poz. 19).

Prawo do sądu znalazło również wyraz w ratyfikowanych przez Polskę normach prawa międzynarodowego: art. 14 ust. 1 zd. 2 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych oraz art. 6 ust. 1 zd. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Dla zagadnienia przedstawionego w niniejszym wystąpieniu nie bez znaczenia jest, iż w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu przyjmuje się, że dostęp do sądu musi być skuteczny, zaś przeszkoda faktyczna może spowodować naruszenie konwencji w taki sam sposób jak przeszkoda prawna (por. orzeczenie *Golder v. Wielka Brytania*, 21.2.1975, A 18, par. 26 i 36 oraz orzeczenie *Airey v. Irlandia*, 9.10.1979, A 32, § 24 - cyt. za M.A. Nowicki, Europejska Konwencja Praw Człowieka, Wybór orzecznictwa, II wyd., Warszawa 1999, s. 195-196).

Powyższe uwagi uprawniają do stwierdzenia, że w obecnej sytuacji osoby tymczasowo aresztowane i osadzone w zakładach karnych faktycznie pozbawione są realnej możliwości skorzystania z urzędowych formularzy, a tym samym naruszone zostało ich prawo dostępu do sądu.

Zwracam się więc do Pani Minister z uprzejmą prośbą o rozważenie możliwości podjęcia stosownych działań celem spowodowania dostępności urzędowych formularzy w aresztach śledczych i zakładach karnych.

Z wyrazami szacunku

/-/ Prof. dr Andrzej Zoll